

*Pogovor z Bernardom Atxago**

J. M. F.: Spominjam se članka, ki ste ga podpisali med zalivsko vojno. V njem kritizirate ravnanje Zahoda in to je zadostovalo, da vas je marsikdo obdolžil simpatiziranja s Sadamom Huseinom. Staro pravilo o tistem: če nisi z mano, si proti meni. Ko gre za Baske, se to verjetno kaže še dosti ostreje.

Atxaga: V publikaciji, ki jo izdajam – imenuje se Garziarena, po slavnem aikolariju**, sem napisal članek z naslovom Smrt 1 proti Smrti 2 ali tisti, ki nismo z njimi, prav tako nismo vmes, temveč povsod. Danes je obdržati kritično držo težje kot kadar koli prej, ker je opaziti tako silno željo – a mogoče je bilo to silno željo zmeraj čutiti – da bi tvojo kritiko razblinili. Kadar kaj kritiziraš, je odgovor klasičen: "Saj te razumem ...". A to je laž, ne le da te ne razumejo, še več, groza jih je, da utegne biti kje kdo, ki se ne drži pravil igre in si ustvari svoje lastno mnenje. In res, strašno je, kadar ti nasprotnik ne odgovarja, ampak ti pritruje, a pritruje ti zato, da bi ga pustil pri miru. Takrat se ne morem ustaviti. Tisti nasmešek, zaradi katerega moraš teči naprej. Pred kratkim sem imel tako izkušnjo na radiu. Šlo je za pogovor o poletnih univerzah, o tem iluzionizmu, pa mi na koncu tip reče: "Bodi še naprej tak upornik, Bernardo." In postalo mi je popolnoma jasno, da me je zmlél z eno samo besedo. Jaz sem prišel

* Odlomek iz pogovora z Bernardom Atxago, ki je bil objavljen v literarni reviji Leer, št. 72, junija 1994; avtor José Manuel Fajardo.

** Športnik, ki tekmuje v sekanju debel (op. prev.).

na pogovor dobro pripravljen, z zelo razumno in preišljeno kritiko. In tip je vsemu pritrdil, ne da bi se zmenil za povedano. Potem mi je rekel, da sem upornik, vrh tega pa je poklical še neki poslušalec, ki je hotel vedeti, kdaj bodo razpisane štipendije za poletne univerze, tako da je bil polom popoln ...

J. M. F.: *Ko ste pisali roman Osamljeni mož, ste že vedeli, da stopate na spolzka tla, kajti govoriti o nasilju v Baskovski pokrajini pomeni omenjati vrvi v hiši obešenca. Ste imeli zato pri literarnem ustvarjanju kaj več težav?*

Atxaga: Ja, a iskreno mislim, da ima fikcija pravice, ki jih mogoče druge literarne zvrsti nimajo. Esej nima enakih pravic kot roman, ker je roman zmeraj odprt, pa čeprav tega ne bi hoteli. Fikcija je zmeraj odprta. In jaz sem to odprtost še poudaril s tretjeosebno pripovedjo, z nadrobnim opisovanjem štirih dni v življenju neke osebe, ne da bi se izogibal nekaterim temam, a ne da bi ustvarjal več zavojev, kot jih v romanih mora biti. Nisem hotel, da bi bila knjiga analiza, temveč drobec življenja.

J. M. F.: *Ste na poti, da postanete glasnik Baskovske pokrajine?*

Atxaga: Saj jaz zgolj povem tisto, kar mi pride na misel, nisem guru. Pred kratkim sem izjavil, da bi se morala Baskovska pokrajina, če bi hotela biti spodobna družba, v kateri bi se dalo živeti, spremeniti iz Euskal Herrie, ki v euskari pomeni tudi baskovska vas, v Euskal Hirio, ki pomeni baskovsko mesto. Da bi se spremenila iz vasi v mesto, ker je mesto kraj integracije, ki omogoča mešanje. Potem so nekateri to misel prevzeli, a to je zgolj to, le misel. Ne poskušam biti analitik, ker sem vse drugo prej kot teoretik. Tudi po značaju. Pa se zmeraj najdem v položaju, ko govorim zelo resno, o zelo težavnih vprašanjih. Ampak zadnjič me je prišel Gurruchaga vprašati, ali bi hotel z njim narediti ploščo, ki bi imela naslov kot moj roman *Spomini neke krave*, hotel je, da bi mu napisal nekaj pesmi. In jaz sem bil navdušen, ker me take stvari zmehčajo. Bojim se, da me ne bi vklenili v to kritično in resnobno osebo.

J. M. F.: *Ni nevarnosti, da bi se kaj takega zgodilo s Spomini neke krave, kajti tisti ironični odnos republikanske krave do strašne stvarnosti državljske vojne res ni najbolj pravoveren.*

Atxaga: Res je imela velik uspeh, neverjetno. V Franciji jo bo zdaj izdal Gallimard. Želel bi si, da bi tako napisal tudi *Osamljenega moža*, nekaj, kar zame ne bi bila težava. Mislil sem, da lahko naredim tako kot s kravo, prijeten diskurz, zabavnejši. A ko pišeš o sedanosti, je zelo težko,

ne gre. Tema je zahtevala nadrobnosti, stvarnost. Pisati o makijevcih je laže, ker je zraven nekakšno hrepenenje, sodi v sfero legendarnega, smrt, ki se je zgodila včeraj, pa take obravnave ne dopušča. A res je, da so *Spomini neke krave* knjiga, ki sem jo napisal z veliko dobre volje. Tisto poletje je bilo pravi užitek.

J. M. F.: Čepprav je v romanu *Osamljeni mož pripoved v tretji osebi*, je zgradba besedila, ki ni razdeljeno v poglavja in je skoraj brez odstavkov, oblikovno zelo blizu notranjemu diskurzu. Je kot fluid, tok, le da je pripoved tretjeosebna. Zdi se popolno ponotranjenje Flaubertovega posrednega svobodnega sloga.

Atxaga: Kadar pišem besedilo, je res, kot da bi šlo za dva velika toka. Prvi tok je popolnoma notranji, je nekako tisto, kar se dogaja v mislih glavne osebe, ki govori in se izraža. Jaz tem mislim sledim. In drugi tok, ki je prepleten s tem notranjim diskurzom, je zunanje, ki se prikazuje od časa do časa. Je kot vrh, spletena iz raznovrstnih prepletenih vrvic. V romanu je notranje in je zunanje. Občutek imam, da med pisanjem knjige nisem posegal v Carlosovo osebnost, a sem ji sledil od blizu. Zmeraj opazoval, kaj misli. In poskušal sem izraziti izkušnjo, ki je zame zelo pomembna: raznovrstnost glasov, ki so v slehernem človeku. Koliko oseb ima v sebi človek? Cel niz, in v slehernem trenutku se zbudi druga in ti spregovori. V tem je mogoče nekaj norosti, ampak tako je. In ta notranji tok sem moral izraziti. Zunanji tok pa mi je omogočal govoriti o drugem. Na primer o nogometu. Potreboval sem nogomet, da bi lahko govoril o revoluciji, kajti malo verjetno bi bilo, da bi neka romaneskna oseba nenadoma, meni nič tebi nič, spregovorila o tej temi. Tako pa se začne pritoževati nad poljskimi nogometaši in ji pride na misel, da jih začne primerjati s Poljakinjo Roso Luxemburg, ki je bila revolucionarka, in tukaj je izhodiščna točka za pripoved o drugih stvareh.

J. M. F.: Zdi se neogibno, da ljudje v vaši knjigi iščejo neke vrste pojasnilo o pojavu nasilja v Baskovski pokrajini.

Atxaga: Ampak to ni namen romana in kdor to v njem išče, ne vem, kaj bo našel. Kritika v Euskadiju je vztrajala, da gre za primer nekega individuuma, za drobec iz življenja in za druge romaneskne osebe, ne pa za pojasnilo. Poleg tega je to z literarne plati nesmiselno. Kako pojasnilo o tem, kaj se dogaja v Euskadiju? Za to ni enega pojasnila, tisoč jih je. Lahko bi, mogoče, napisal drug roman z gledišča policista, ki v knjigi preži

na Carlosa. To bi bila čisto drugačna različica. Veš, kakšen občutek imam? Da vsi poskušajo prebrati tisto, kar so že prebrali, in govoriti o tistem, o čemer so že govorili. Večina pogovorov, ki so potekali danes v Madridu, denimo, je bila ponovitev: ponavljali so, kar je bilo slišati po radiu, televiziji, kar so povedali včeraj itn. In ker ljudje veliko berejo časopise, hočejo najti časopise v knjigah. Tukaj je baskovsko vprašanje, glej, tukaj je baskovski pisatelj, pa poglejmo, ali nam bo v svoji knjigi razrešil to vprašanje. Pa ni tako, jaz samo pripovedujem o tistem, kar poznam v drobcih, v malem.

J. M. F.: *Ob mnogih priložnostih ste se pritoževali, da je težko prevajati samega sebe iz euskare v kastilščino. Kako je bilo z Osamljenim možem?*

Atxaga: Vsega se naučiš, če je treba, pri tem romanu pa sva z Arantxo, moja prevajalka, skupaj opravila delo, ki je bilo težko, a vzdržno. Pri sežem namreč, da se prevajanja *Obabakoaka* spominjam kot ene najhujših izkušenj svojega življenja. Bilo je strašno. Od tistega garanja še fizično nisem več tak kot prej, vsi so priganjali, da bi bila knjiga končno nared, in toliko ljudi je čakalo, da bi zvedeli, kaj je takega napisal tisti Bask.

Prevedla Marjeta Drobnič